

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovolijo pošiljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina: J. A. Komenskega življenje in delovanje. — Naravoslovne črtice. (VII. Zveneči prot in zveneče strune.) — Leopold Volkmer. — Avstrijsko ljudsko šolstvo. — Dopisi. — Novice in razne stvari. — Spremembe pri učiteljstvu. — Iuserati.

Jana Amosa Komenskega življenje in delovanje.

(Dalje.)

Leta 1624. je vlada Karolu Žerotinskemu zagrozila, da ne sme več vzdržavati českih bratov na svojih posestvih. Večina bratskih duhovnov je toraj morala zapustiti svojega varha ter se skrivati po gozdih in votlinah v Krakonoših na šleskih mejah; povsod so bili preganjani in kaznovani po tako imenovanem „krvavem soudu“ (krvava sodnija).

Med pregnanci je bil tudi naš Komenski; ta je bival nekaj časa na grajščinah Jurija Sadavskega iz Sloupa. Takrat je spisal drugo alegorijo naboženskega zapopadka v českem jeziku „Hlubina bezpečnosti“ (Globina varnosti), v katerej razlaga, da je človek pod brambo božje previdnosti varen.

Leta 1628. se je razglasila postava, vsled katere se je ukazalo protestantom in českim bratom, ali sprejeti katoliško vero, ali pa zapustiti deželo. Po tem takem zapustita tudi oba varuha Komenskega, Karol Žerotinski in Jurij Sadavski česko deželo. Česki bratje, med njimi tudi Kom., ostavili so za hude zime meseca januarja svojo drago domovino. Prišedši na meje Česke, poklekli so vsi na kolena, med tem, ko je Kom. glasno molil, naj bi Bog česko deželo blagoslovil in ohranil, slišal se je glasen jok in stok v celem društvu.

Kom. je prišel s svojimi tovariši v Lešno (Lisa) na Poljskem, kjer je že od leta 1547. cvetla bratovska cerkev. Grof Rafael Lešenski je pregnance česke jako prijazno sprejel. Kom. je začel kmalo učiti na tamošnjem gimnaziju in je postal njegov vodja. Tu je spisal „matrimonium šole maternelske“, potem „občansko ali narodno šolo razdeljeno na 6 let“, in „didaktiko“, izvirno v českem jeziku; kajti, akoravno je bil kosmopolit, vendar je skrbel v prvi vrsti za narod češki; vzgoja mladine češkega naroda se mu je dozdevalo kot najboljšo sredstvo, povzdigniti zopet česki narod, ki je po belogorski bitvi padel pod grozni jarem svojih sovražnikov. „Didaktika“ pa je ostala samo v rokopisu. Pozneje predelal jo je Kom. na latinski jezik, ter je prišla na svetlo tiskana v Amsterdamu l. 1657. pod imenom „Didactica magna“ (velika didaktika). Česko didaktiko, ki jo je izdala Matica

česka v Pragi, je našel l. 1841. prof. Punkyně v arhivu protestantske cerkve v Lešnu; prepisana je od tuje roke, pa pod nadzorstvom Komenskega samega, ker se v tem rokopisu nahajajo dostavki in popravki, katere je Kom. sam z lastno roko naredil.

Ker je ravno ta didaktika za nas učitelje jako važna, pogledjmo si jo ne- nekoliko natančneje; kajti njena vsebina je jako zanimiva in pravila, katere navaja naš Kom. gledé odgoje mladine, so dandanes ravno tako veljavna kakor pred dvema stoletjema.

V predgovoru obžaluje Kom. nesrečo človeškega rodu, ki je tako globoko v nered in pregrehe pogreznil. — „Vse je narobe“, pravi, „ker je ves red, vsa plemenitost zginila. Misel na Boga je minila, in samo skrb za pozemsko blago je ostala, združena z najgršimi hudodelstvi; idealnost je pokončana, materializem prevlada.“ Ali se ne godi ravno tako v našem tako razkričanem XIX. veku? —

„Zato“, dostavlja Kom. „pod nebem druge poti k poboljšanju ni nego le dobra odgoja mladine.“ — Kajti, kdor hoče imeti lep plodonosen vrt, ta mora mlado drevesce vanj saditi in je tam požlahtnjevati, ker staro drevo se ne da požlahtniti, in če se da, je to zmiraj negotovo, malovredno, da večkrat celo nemogoče.“

Kom. jemlje vse prilike iz narave. Kakor se rastline, drevesa v naravi razvijajo, tako se mora po naravni poti razvijati duh človeški, vse podučevanje mora biti naravno. On razlikuje dvojno odgojo, negativno in pozitivno; prva obstoji v tem, da se spoznajo sredstva, kako se more mladina varovati in odvrčati od popačenosti, od hudega, od greha; druga pa navaja pravila, kako je treba napeljevati jo k dobremu, plemenitemu življenju in idealnosti.

Svojo didaktiko razdeljuje na 30 poglavij; „ona ima služiti“, pravi Kom., „najprej starišem, učiteljem, celo otrokom; potem šolam, občinam, cerkvi in celemu narodu“.

„Kot smoter odgoje stavi Kom. duševno srečo človeka, večno izveličanje z Bogom. Človek ima trojno stopinjo življenja v sebi; prva je rastoče življenje, enako rastlinam; druga gibajoče in čuteče življenje; tu je podoben živalim; tretja pa je duševno idealno življenje, v tem je podoben angeljem. Vsaka nižja stopinja življenja je priprava k višji stopinji. — V šolo naj se pošilja vsa mladina, ker je vseh ljudi na svetu, kolikorkoli jih je, edini smoter, človek postati.“

Iz tega vidimo, da se je ideja ali načrt Komenskega, da naj vsak otrok brez izjeme obiskuje šolo, vpeljal tekom let v zahodnji Evropi, in je še le za najnovejše dobe dospel tudi do nas; naše šolske postave so tedaj v tem oziru na podlagi šolskega načrta Komenskega sezidane.

Kom. ne ve vzroka, zakaj ne bi se tudi dekleta v vseh šolskih predmetih podučevala. — Bila je namreč za njegove dobe navada, da so se dekleta v šoli učila samo nekaj brati ali računati, pisati pa navadno ne.

„V šolah naj se mladina podučuje v vseh rečeh, kajti prava šola je ta, v kateri se spoznanje vseh rečij razlaga in v eden plemenit soglas združi.“

Kom. trdi, da je na dobrem redu vse ležeče; prva podlaga temu pa je, da mora red biti naraven, ves poduk v šoli naj se prične v spo-

mladi življenja, to je v otroški dobi; ali ta poduk mora biti primeren otroškemu duhu.

„Narava si napravi stvarino, pred ko jo začne v podobo spravljati, zato se ne sme v šoli podučevati jezik brez rečij; kajti reč je telo, [besede pa njegova obleka. Narava nareja v eni dobi samo eno reč najpoprejš. Tako naj bo v šoli; dokler ni utemeljen materni jezik, naj počaka ptuji.*)

Narava začenja delovati od znotraj. Proti temu pravilu grešijo tisti učitelji, ki dajo učencem nekaj brati ali se učiti na pamet, ne da bi jim stvar razjasnili. Tu se ali celo nič ne prime, ali če se kaj prime, je brezvspešno ali negotovo. Ravno tako napačno ravnaajo tisti, ki sicer hočejo reč razjasniti, pa so preobširni: tako, kakor da bi nekdo nežno drevesce hotel razklati z debelim batom. Vsaki jezik, vsaka reč naj se razlaga od začetka po najložjih, vseobčnih pravilih.

Priroda ničesar ne zapleta, ampak po stopinjah naprej koraka. Napčno torej ravnaajo oni, ki si ne razdelé stvarine, kakor ena reč za drugo iti mora. Čas mora biti natanko razdeljen na dneve in ure.“

Poglejmo, kako hoče imeti Kom. šolsko poslopje vrejeno.

„Šola naj bode na tihem prostoru, ki je oddaljen od vsega hrupa. Naj bo prijazen kraj, poln hrane očem od zvanaj in od znotraj. Soba šolska mora biti svitla, snažna, na vseh straneh ali pomalana ali ozaljšana z raznimi podobami imenitnih oseb, z obrazi dežel (zemljepisnimi kartami), mest ali s podobami zgodovinskimi. Šola mora imeti lep prostor za igre, ker igre morajo se mladini dopuščati; tudi naj ima svoj vrt, kamor se naj mladina večkrat pelje. Ako bo šola tako vrejena, dobedo otroci veselje do nje, ter bodo radi zahajali v njo. Ako so tam vse reči lepe, dopadajo se otrokom“.

Dalje pravi Kom.: „Vsaka reč v naravi ima mali, priprosti, pa vendar celi začetek; zato je treba kratkih jedrnatih pravil pri razlaganju temveč pa prilik in primerov.

Narava koraka od lehkega k težavnejšemu. Zato je neizogibno potrebno, da se mladina podučeva v ptujem jeziku, kakor tudi v latinskem in grškem na podlagi maternega jezika, ker vsaki jezik stoji s klasičnim v posebnem razmerju.

(Dalje sledi.)

Naravoslovne črtice.

VII.

Zveneči prot in zveneče strune.

Podolžno, poprečno ali pa vrteče se trepetanje trdih teles povzročuje glas, a ker je njihovo trepetanje le redkokadaaj prosto, zato stvarjajo navadno žvenk, in ker ž njimi začne trepetati tudi zrak, širi se to trepetanje dalje do našega ušesa. Telesa lože in bolje zvenčijo v onih oblikah, v katerih lože trepečejo,

*) Je-li tako pri nas?

kakor v podobi protov, strun, tenkih plošč in mehurčičev ali kožic. Naša naloga boče tukaj seznaniti se s pogoji, pod katerimi trda telesa v podobi prota zvenčijo.

Trepetajoči prot je ali na obeh krajih utrjen, ali je samo na enem kraju utrjen, ali pa je slednjič na obeh krajih prost. Na obeh krajih utrjen prot trepeče ravno tako kakor struna. On namreč trepeče kakor celost, ali more tudi v dveh, treh, četrh ali večih delcih trepetati. Delci prota vendar veliko hitreje trepečejo od delcev strune. Ako struna v dveh enakih delcih trepeče, tedaj vsako delce z dvostroko hitrostjo od one cele strune trepeče; polovice prota trepečejo pa trikrat hitreje od celega prota.

Ako se prot na enem kraju utrdi, tedaj more on trepetati kakor celost ali pa v večih delcih, ali kakor celost in v delcih ob enem. Tresaji celosti povzročujejo glavni glas, tresaji delcev pa nadglasove, in tako morejo se kraj glavnega glasa tudi nadglasovi slišati.

Ako različno dolge in debele prote utrdimo v polokrogu na deski, tedaj nam proti dajo, ako z ločcem po njih potegnemo, stopnico ugodnih glasov. Tako podobo imajo po priliki tako zvane železne gosli.

Prot na obeh krajih prost, rabi se tudi v godbi. Francozi imajo namreč tako zvano drveno godbilo. To godbilo obstoji iz drvenih protov različne dolžine, širine in debeline, ki so na vrhici ali motvozu napeljeni in motvoz ide črez vozlove protov. En kraj motvoza obesi se na kvako, drugi pa se drži v levi roki in desna roka udarja z batičem po protih, ki stvarjajo prav miloglasne glasove. Ker se drveni protovi tudi tedaj glasé, ko se oba jihova kraja na spleteno slamo položita, zato se to godilo zove tudi slamnate gosli (Stroh-violine).

Prožni proti trepečejo podolžno, ako se podolžno tarejo s shodnim sredstvom. Stekljeni proti se tarejo na primer z mokrim canjkom, kovni in drveni proti tarejo pa se s canjkom, ki je sè smolo namazan. Proti, ki so na enem ali dveh krajih utrjeni, trepečejo poprečno, ako se kakor struna iz svoje prvobitne lege sè silo odstranijo in potem spustijo. Višina glasa odvisna je od dolžine in debeline prota, kakor tudi od mesta, na katerem se utrdi. Glasovi podolžnih tresajev so pri drugih enakih okoliščinah veliko viši od onih, katere stvarjajo poprečni tresaji. Ako se prot vrtečim merom tare, tedaj on tudi vrtečim načinom trepeče. Glavni glas vrtečim načinom trepetajočih protov je za eno petico globlji od glasa, katerega podolžni tresaji pri enakih okoliščinah stvarjajo.

Glasbene vilice ali zvenulje tudi niso drugo kakor zavinjene jeklene proti.

Med tem ko tresaje proživega prota obdržuje prožnost sama, vpliva na tresaje strune znamenito tudi jena napetost. Trepetanje strune je enako s trepetanjem prota, in sila, ki to trepetanje povzročuje pri protu, ista je kakor pri struni, namreč prožnost. Zakone trepetajoče strune moremo iznajti s samostrunom.

Ako na samostrunu dovoljno napeto struno s kobilico razpolovimo, tedaj nam vsaka polovica daje osmico glasa cele strune. Ako ti dve polovici zopet razpolovimo, tedaj nam vsak četrti del strune daje drugo osmico prvega glasa. In kor prva osmica napravi v istem času dvakrat toliko tresajev in druga osmica četrkrat toliko kolikor prima ali prveca, zato moremo reči:

Število tresajev in potem tudi glas strune se ravno tako poviša, kakor se dolžina strune zmanjšava.

Ker se stopnice glasov tudi po dolžini strune na samostrunu določujejo, zato se glasovi velikokrat mesto s številom tresajev označujejo tudi z dolžino strune za določeni glas in tako označujejo se posamezni glasovi stopnice tudi tako-le :

c,	d,	e,	f,	g,	a,	h,	c ₂ ,
1,	$\frac{8}{9}$,	$\frac{4}{5}$,	$\frac{3}{4}$,	$\frac{2}{3}$,	$\frac{3}{5}$,	$\frac{8}{15}$,	$\frac{1}{2}$.

Visokost glasa strune odvisna je dalje tudi od njene debeline. O tem se prepričamo, ako na samostrun napnemo dve enako dolgi strani z isto napestostjo, ali ena je dvakrat debelejša od druge; tedaj je glas tanje viša osmica od glasa debeleje strune. Vsled omenjenega tedaj moremo reči :

Število tresajev in potem tudi glas strune se ravno tako poviša, kakor se debelina strune zmanjšava.

Visokost glasa strune odvisna je tudi od težine, s katero se struna na samostrunu napne. Ako se namreč struna napne z utežem od enega kilograma, tedaj napravi določeno število tresajev v eni sekundi. Ti tresaji se podvojijo, ako se struna napne z utežem od četririh kilogramov. Tresaji strune bodo trostroki, ako se struna napne z utežem od 9 kilogramov. Da se strune, ako se z ločcem po njih vlačijo, razdelijo na več enakih delcev, ki istodobno trepečejo ali tako, da v istem času ko se en delec giblje gor, gibljeta se sosedna dva delca dol, prepričamo se tudi s samostrunom. Ako kobilico na samostrunu postavimo v sredino, tedaj se struna razdeli na dva enako dolga trepetajoča delca, ki sta razdeljena z vozlom, to je mirujočo piko. Ako se kobilica na tretjem, četrtem i. t. d. delci strune postavi, tedaj se struna razdeli na tri, četrta i. t. d. enako dolge trepetajoče delce, in vselej nahaja se med dvema in dvema en vozle. Ti glasovi zglasni so z glavnim glasom strune to je z glasom, katerega struna stvarja, keda kot celost trepeče, kakor tudi medsebojno, in zo-vejo se zglasni glasovi. Te glasove lahko povzročujemo, ako se na enem mestu strune s prstom dotaknemo in ločcem po njej potegnemo.

Na tako zvanej Aeolovej harfi, ki ima podobo samostruna, ali ima več enako dolgih in debelih strun iz črev, stvarja veter zglasne glasove. Strune te harfe razdeli tedaj veter na trepetajoče delce.

Ker je žvenk godbil na strune (Saiteninstrumente) prav različen, zato se godbila na strune veliko v glasbi rabijo. Godbila na strune moremo na dve vrsti razdeliti in sicer godbila, na katerih se strune z brnkanjem ali udarjanjem na delovanje pobudijo kakor je to kitara, citre, harfe, tamborica in posebno pa glasovir, in godbila, na katerih se glas s trenjem ločcem stvarja, kakor na goslih, violončelu i. t. d.

Na goslih in drugih godbilih na strune spreminja se debelina strune, da daje globokeji glas. Strune glasovira, ki imajo vzročevati glasove basa, razve da so debele še se omotajo z dratom, in radi svoje velike težine le po malem trepečejo, ker prožnost ima veliko težino gibati.

Število, kakor tudi jakost nadglasov, ki se v žvenku strun nahajajo, odvisna je od načina udara strune, od mesta na katerem se udari, od njene debeline, kakor tudi od prožnosti.

Glasovi povzročujejo se s strunami tako, da se 1. strune ali brnkajo in sicer s klinčičem ali peresom kakor je to na citrah in tamborici, ali pa se brnkajo z mehкими prsti, kakor je to na kitari in harfi.

2. Glas povzroči se tudi s strunami, ako se po njih udarja z mehкими prožiivi batiči, kakor je to v glasoviru in na cimbolah.

Jakost in tudi množina nadglasov je tem večja, čem večja je nestalnost gibanja strune. Ta nestalnost povzroči pa se ravno z brnkanjem strune s klinčičem ali peresom. Glas ceter je zato evenkajoči, ker glavni glas spremlja veliko večja množina visokih nadglasov, kakor glavni glas strune na kitari. Ako se strana udari z ostrim kovnim batičem, ki po udarih hitro odskakuje, tedaj se samo to mesto strune zagiblje in drugi deli strune še le po tako povzročenim trepetajočim valom zatrapečejo. To pa ravno povzroči celi red nadglasov, ki temeljni glas nadjačavajo. Ako je batič mehek in proživ, tedaj se valovno gibanje po struni pred razširi nego batič od nje odskoči. To pa ravno zmanjšava nepravilnost in potem tudi jakost nadglasov in glas postane tako mehkejši in zglasnejši. Obče so glasovi, ki se povzročujejo, ako se strune skovnim klinčičem brnkajo ali udarjajo ostri in prazni, in to ima svoj vzrok v tem, da nadjačajo nadglasovi glavni glas. Ako pa je glavni glas močnejši od nadglasov, tedaj je žvenk strune poln in zglasen. Ravno zato so kladivei glasovira, ki na strune udarjajo preoblečeni s klobučino. Žvenk strune odvisen je dalje od mesta, na katerem se struna udarja. Udarja li se struna v sredini, tedaj izpadne 2, 4, 6, 8 i. t. d. glas, med tem ko se 3, 5, 7, 9 i. t. d. jasno čujejo. Vsled tega ima struna, ki se v sredini udari prazen žvenk.

Ako se struna na $\frac{1}{3}$ svoje dolžine udari, tedaj izpadne 3, 6, 9 itd. glas. Žvenk take strune nije poln ali je vendar ugodnejši od poprejšnega.

Da bude žvenk poln in ob enem tudi mehek, udarjajo se strune glasovira na mesto, ki je $\frac{1}{7}$ do $\frac{1}{9}$ od enega kraja oddaljeno. Vse srednje strune glasovira udarjajo se na tem mestu, ker tako povzroči se najglasnejši in najlepši godbeni žvenk. Po takem izpadnejo namreč delovni glasovi ali pareijalni glasovi 7 in 9 to je oni, ki ne spadajo v troglas.

Nimamo godbila, na katerem bi se žvenk zamogel tako spremenjati, kakor na glasoviru in zato ravno omenjene poskuse najleži na glasoviru napravimo.

Žvenk odvisi slednjič tudi od debeline in tvarine strune. Na debelih strunah se ne morejo stvarjati visoki nadglasovi. Strune iz črev so veliko lahkejše od kovnih in zato stvarjajo one više glasove nego kovne. Strune iz črev imajo slednjič menjšo prožnost. Glas kitare in harfe je zato mehek, oni ceter pa evenkajoči.

Žvenk godbil na strune, na katerih se s trenjem ločca glas stvarja, razlikuje se od žvenka glasovira, ker njihov temeljni ali glavni glas je močnejši od glasa glasovira in kitare. Prvi nadglasovi so sicer slabejši, ali zato so viši nadglasovi veliko močnejši in jasnejši. Zato ravno je žvenk teh godbil oster. Žvenk teh godbil odvisen je tudi od načina, kako se z ločcem struna tare.

Dr. Križan.

Leopold Volkmer, veseli pevec Slovenskih goríc.

dr. Jožef Pajek.

(Dalje.)

Štev. 41. Zavček¹⁾ ali nemogoča jeza.

Po Murku, str. 10. — 11., štev. 5. J. Košar, štev. 35.

1. Dva lepa mlada zavčeka, * En ludski²⁾ no domači, * Pod črešnjoj vkup ležala sta, * Kak sóseda, ne náči³⁾. * Zdaj spati se navolita: * Obadva hitro vstaneta, * No mata vkup guračo⁴⁾.
2. En skače sem, te drugi tá, * Zdaj greta vkup na bliže: * Tot' ov'ga verže dol na tla, * Ov' totega obliže. * Na enkrat ludski, kak vužgan, * Gorskoči, dirja ta na stran, * No svoje vuha špiči.
3. On vidi en'ga jagra stat', * Ker s' puškoj ná-nj'ga cila, * Kak da bi njega vstrelil rad: * Ta b'la je njeg'va sila. * S'romaček pač nej⁵⁾ vedil to, * Da jagri tudi 'z kamnja so. * Nareti, kak je toti.
4. To zdaj zamara⁶⁾ njegov špan, * No pita: „Kaj je tebi, * Brat! da bežiš na ovo stran?“ * „Gdo,“ pravi, „bežal ne bi? * Ne vidiš v' senci jagra stat? * On méri, že bi vstrelil rad, * Glej! puško ma nabito.“
5. „Je nor, ker jagra se boji,“ * Domači ov'ga trošta, * „On, kaj jaz pomnim, tu stoji: * Kokot še le ne róšta. * On je podoben tistem, * Ker jezo ma, pa ne moči: * On če, no nem're vbíti.*

Štev. 42. Metul ali gizdava vtraglivost.

Po Murku, str. 11. — 15., štev. 6. Razširjena po Pfeffelnovi: „Der Schmetterling und die Biene“, 380.

1. Kak sonce božji stolec mala, * Da nam vse farbe kazat' ma: * Tak tote je natura dala * Metuli, da se štimat' zna. * Metul en takšni, veš bliskéci. * Na tuliki spretert čepi, * No z' ojstrim okom v' njo gledéci * Kosmato pčelo zagledí.
2. Z' perotmi glasno zaškrebeče, * Naseršen kak čemérni jéz; * Neznano k' pčeli zašepeče: * „Povej, kaj ti to meti čěš? * Se ti podstopiš k' meni priti? * Ti gerdi gnus, vséh stvari smet, * Ti z' menoj čěš v' tovarštví biti? * Gnus, misli, kaj si bila préd!“
3. „Iz praha rojena si bila, * Še zdaj prašnati kožuh maš; * Sirota da bi se redila, * Od hiš do hiše kruh petlaš. * Nobeno moč maš v' perotnici, * Skoz lézeš, malogda letiš; * Prebivaš noč no den v' temnici, * Tam vmrla boš, gđe zdaj živiš.“
4. Gospod zdaj gartnara pokliče: * „O prid'te hitro k' meni sem! * Vse rože tota stvar natiče,⁷⁾ * Kaj iše, pravit' vam ne vém; * Pa prosim, šinjak njoj zasuč'te, * Da enkrat konec vzela bo, * No merho tá na gnoj zaluč'te, * Gdó druge vse nesnage so.“

¹⁾ Zavček = zajček, Häschen. ²⁾ Ludski = ptuj, fremd. ³⁾ Náči = inako, inači; ne náči = nicht anders. ⁴⁾ Gurača = igrača. ⁵⁾ Nej' = ne je, ni. ⁶⁾ Zamarati = bemerken. ⁷⁾ Natikovati = preiskovati, durchstöbern.

5. Še dugo gartnar guč poslušā, * Navoli se ga, tak s-hrupí: * „Metul! tvoj krič me bo oglušā: * Kaj praviš? Kaj? Zasukal bi * Tvoj šinjak? To čem storiti, * Že dugo mi je vola b'la; * Priložnost čakal sem dobiti, * Prav lepo zdaj tvoj krič mi dá.“
6. „Gizdavo pisani vtraglivec, * Odkod si hvale vzeti čēš? * Ti včēra skot-njeni¹⁾ vozgrívec, * Ti, ti se tel'ko štimat' smeš? * Iz gosance si vun prismukal: * O lepo mater si ti mel! * Iz njenih črev je tvoja suknja, * Od nje, kaj si no maš, si vsel.“
7. Vtraglivec, to je tvojo delo, * Da v' lufti sem no tá letiš; * Za svoje gnide išēš sēlo, * Na vsaki list en kup spustiš. * Iz njih se gosance zvalijo, * Nam gartnarom k' škodljivosti; * Od rož no trav nam nič pustijo, * Vse služi jim k' požrečnosti.“
8. „Gizdavec! je to vredno hvale, * Da lepe perotnice maš? * Ja, tote tebi moč so dale, * Da vtrágliv se voziti znaš. * Pa komi tvoja vožnja hasne, No komi ti kaj k' nuci si? * Vso tvojo čast en dežek vgasne: * No 'z pčele špot si delaš ti?“
9. Či komi žlahtni rođ štimanje * [Jaz to ne vupam rečti] dà, * Dobiti vupam odpušanje, * Či rečem: Pčela takšno ma. * Kralice hči se imenuje; * Či tudi takšna ne bi b'la, * Tak njeno delo nam vkažuje, * Da več je kak hči kralovska.
10. Sam flis no sama kunšt je ona, * Skazljivo se nikdar svetli; * Svetloba, kera jo polóna, * Se 'z njenih lepih dél svetlí. * Pri svojem deli, dare²⁾ pova, * Se stare viže skoz derží; * 'Z navade ne, le da se nova * Čednejša nem're zmisliti.
11. Skoz njeno skerb visoki hrami * Stojijo, kerim glihe ni; * Stojijo navlaš skriti v' slami, * Da ne bi lahko najti b'li. * Do vrha z' blagom so naphani, * Kaj v' kerega se phati dá, * Nobeden kотиč nej' navani: * To malo truda ne koštā.
12. Še préd, kak sonce gorpoluka, * Že pčela hrame popusti; * Vesela se v okrog zasuka, * Od rož do rožic it' hití: * Si dosti šacov vkup nabēre, * Brez téga, da kaj škod'la bi; * Nič rož, nič trav z' nogam' ne vtēre, * To njeg'vo vsakemi pustí.
13. Kaj zbira, to za sé ne zbira, * Za celo gmajno zbira vse; * Grenčica, kero 'z rož požira, * Se skuha v' njoj, no slaja jē. * „Čaj — čaj metul! boš koštal slajo! * On skoči, ga že v' rokah ma; * Zdaj vidil boš, kaj pčele znajo, * K' pčelnjáki tá boš z' menoj ša.“
14. Metul se brani, kel'ko móre, * Po sili mu 'z rok vujti čē; * Zabstonj je: on mu vujt' ne móre, * Deržati njega čedno vé. * Skoz luknico ga v' koš porine, * Da vidi pčele delati; * Pa celi roj se dol narine, * Metul nje čuje kričati:
15. Proč — proč gizdavec! pojdi dale! * Vtraglivec pri nas nič velā; * Flis, kere dá, so prave hvale — Ne, kere stan no žnidar dà. * Me ne živímo, da živímo; * Za delo me živímo to: * Ne, da za sé z' njiru kaj dobímo, * Z' njim tudi drugim k' haski smo.“

¹⁾ Skotnjeni = rojen. ²⁾ Dare = kader.

16. Ker si življenja ne perpravi, * No le od ludskega živí, * Kres to še vtragliv no gizdavi * Poštenje drugim počerní, * Življenja ne je vreden meti; * Je vreden, da se vbije tat! * Od svoj'ga nima kaj živeti, * Tak smrt mu voši vsaki rad.

Štev. 43. Orel ali krivična pravica.

Po Murku, str. 15. do 16., štev. 7. J. Košar, 2. zvezek, štev. 11.

1. Negda ptičov roparije * So, kak pri nas vohernije, * Preveč se pogmérale. * Tožba prišla je do krala: * Orla pamet je spoznala, * Da krivica vel'ka je.
2. On pusti goloba priti. * Reče: „Ti maš k' ptičom iti, * Mojo volo vka-zati. * Reci: Kral čé, moji ljubi! * Da se prédno pero skubi * Iz perotnic králíča¹⁾.“
3. Strah goloba je, trepêče; * Vést ga sili, zato reče: * „Kral, zapoved ojstro daš! * Kralíč ptič je naj drobnéjši, * Vel'ki so ja škodljivejši: * Tote tak kaštigat' znaš.“
4. „Kaj, terdglavec! kaj ti praviš? * Ti se krali proti staviš? * Kak sem rekel, tak naj bo. * To bi moji časti škod'lo, * Či se ne bi toto zgod'lo, * Kaj je tebi vказano.“
5. Môre bit kaštigan mali, * Da se bodo vel'ki báli * No čednéjši gratali. * Pravoč²⁾ je: Obési tata! * Zakaj' golúfar gratal; * Vujšel bi ba³⁾ štrikeei.

Štev. 44. Kokoš ali norjena čednost.⁴⁾

Po Murku, str. 17. do 18. štev. 8. J. Košar, 2. zvezek, štev. 12.

1. Kokoš je ena gmajn živad, * Nič menje kak štimana; * Pa štimavka pre-gnana * Štímanje vé si sama dat': * Gđa koli jajce znêse, * Tak svojo gnezdo zapustí, * Iz štale dol na dvor zletí, * No z' soboj krič pernêse.
2. Nek' njeni krič za sméh derži; * Pa ona se le kréga, * Da gospodinje néga⁵⁾: * Njoj jajce éé odrajtati, * Da nebi je norila * No djala menje jaje pod njo, * Tê, dare ona kvokla bo * No mlade si zvalila.
3. Skoz tako skerb nam mislit' da, * Da je živad nijedna, * Kak ona je, tak čedna, * Da svoje jajca štéti zna. * To gospodinjo vstraši, * Ne vupa vzeti jaje od nje, * Da 'z njih bi spraz'la si evertjé: * Ostane raj pri kaši.
4. Kokoš zadosti čedna né, * Njo gospodínja nori; * Pa vižo, kak to stori, * To še le krez tri tjedne zvé. * Sedí kak skerbna mati, * Da 'z jaje si pišance zvalí; * Pa kaj, či božo pajnkarti⁶⁾? * To zdaj še nem're znati.
5. V' treh tjednih pišanci * Okoli nje eviéljo; * Nje kliče, k' njoj bežijo. * O kak to mater veselí! * Iz gnezde se gorvzdigne, * Gré z' njimi v' hrami sem no tá, * Gdé vidi mačko ali psa, * Skričí, s' perotmi žligné.⁷⁾
6. Mladina neče v' biši bit' * Nje pela na dvoriše, * Tam červeke jim íše; * Pa le želijo k' vodi priť. * Kak mlako zagledijo, * Na enkrat kotajo se v' njo, * Po mlaki lepo plavajo, * No kvokli se smejijo.
7. Kokoš za čedno se derži, * No sama sebe nóri; * Zdaj še le vé na dvori. * Da réce so, ne pišanci. * Tak štimavec gizdavi * Sam sebi pamet oslepí: * Sem čeden bol, kak drugi vsi! * On k' svoji škodi pravi.

(Dalje sledi.)

¹⁾ Kralíč = steržek, Zaunkönig. ²⁾ Pravoč = govorica. ³⁾ Ba = bi bil. ⁴⁾ Čednost = Verständigkeit. ⁵⁾ Néga = ne je, ni. ⁶⁾ Pajnkart = Bastard. ⁷⁾ Žligniti = (mit den Flügeln) schlagen.

Avstrijsko ljudsko šolstvo.

Pred kratkim je izišel deveti zvezek „Avstrijske statistike“ za leto 1882/3, iz katerega posnemamo te le črtice o avstrijskem ljudskem šolstvu.

Število za šolo godnih otrok o gori omenjenem času znašalo je 3,111.486. Javne in privatne šole obiskovalo je 2,641.849 otrok, namreč javne 2,557.747, privatne 84.102 otrok. Se vé da se te številke ne smejo kar tako povoljno med seboj spraviti v zvezo in iz tega kar kratko sklepati o prijaznosti naroda do šole. Kajti nekaj za šolo godnih otrok obiskuje uže srednje ali strokovne šole, nekaj pa jih uživa pouk doma, na drugi strani pa obiskujejo ljudske šole tudi še nekateri otroci, kateri niso po zakonu več primorani obiskavati jih. Na prijaznost naroda do šole moglo bi se morda, dasi je to tudi jako nezanesljivo, sklepati iz obsodeb, katere so zadele stariše, ker niso pošiljali ali čisto nič ali samo neredno svoje otroke v šolo. Število teh obsodeb je žal! precej visoko. Izreklo se je skupno 139.371 kazenskih obsodeb v globo 80.555 gld., 40.478 dni in 27.067 ur zapora; torej pripada na 22 otrok po jedna kazenska obsodba. Pri tem pa so kronovine zelo različno prizadete. V Bukovini na pr. pripada uže na 12 otrok jedna kazenska obsodba, v Dólenji Avstriji na 16, v Česki na 21 in v Solnogradu na 44 otrok.

Če se primerja obiskavanje meščanskih in javnih ljudskih šol v letih 1882 in 1883, se razvida, da se je število otrok pomnožilo za 51.629. Samo v dveh kronovinah, v Moravski in v Kranjski, se je zmanjšalo obiskavanje šole; ta slučaj pa se dá razlagati iz tega, ker je bilo v l. 1877. rojenih malo otrok v onih dveh deželah (ti otroci bi namreč bili v l. 1883. za šolo godni) in ker je v teh dveh deželah od l. 1877. nadalje umrlo tudi največ otrok. Splošno pa moremo biti zadovoljni s tem obiskavanjem šole, osobito, ker se je ob enem pomnožilo število otrok v privatnih, srednjih in strokovnih šolah, in tudi doma uživalo jih je pouk večje število.

Število javnih ljudskih šol je znašalo 15.944, in sicer 324 meščanskih in 15.620 splošnih ljudskih šol. Če se prišteje 944 privatnih šol, se dobi skupno število 16.888, ali za 184 za šolo godnih otrok jedna šola. Meščanskih šol je še kaj malo. Znatno število jih ima samo Dólenje Avstrijsko 57, Česka 171 in Moravska 146. Tudi kar se tiče razširjenja splošne ljudske šole in pomnoženja razredov na njej je Dólenje Avstrijsko prvo, kajti broji največje število šestero-, sedmero- in osmerorazrednic. V Galiciji, v Bukovini in v Istri so navadno samo jednorazrednice. Relativno največ jednorazrednic je v Galiciji (izmed 100 šol je 85.2 jednorazrednic), v Bukovini (82) in v Dalmaciji (78.2); najmenj v Trstu in okolici (6 odstotkov), v Česki (35), na Górenjem Avstrijskem (37.1) in na Dólenjem Avstrijskem (37.8 odstotkov).

Omeniti je sicer treba še, da se je število šol za ženska ročna dela, privatnih šol brez pravice javnosti zmanjšalo — in sicer zaradi tega, ker ne morejo tekrovati z državnimi ljudskimi šolami; to je veselo znamenje, katero kaže, da se zaupnost do državnih ljudskih šol vedno bolj širi.

Gledé jezikovnih razmer se razvida iz poročila, da so štiri dežele imele jednoten učni jezik, namreč Górenje Avstrijsko, Dólenje Avstrijsko, Solnograd

in Predarelsko; omeniti je vendar treba, da se je na štirih šolah na Dolenje Avstrijskem poučevalo v prvih razredih v češčini in da je bila v Predarelski jedna šola z mešanim učnim jezikom (italijansko-nemški.) V jezikovno mešanih deželah so razne narodnosti obiskovale šole tako-le:

V Štajerski je 526 nemških, 160 slovenskih, 75 jezikovno mešanih šol; v Koroški 251 nemških, 93 mešanih; v Kranjski 221 slovenskih, 20 nemških, 28 mešanih; v Trstu in okolici 2 nemški, 12 slovenskih, 22 italijanskih; v Tirolski 781 nemških, 719 italijanskih, 25 mešanih; v Česki 2064 nemških, 2520 čeških; v Moravski 611 nemških, 1386 čeških, 45 mešanih; v Šleziji 205 nemških, 112 čeških, 126 poljskih, 24 mešanih; v Galiciji 34 nemških, 1238 poljskih, 1537 rusinskih in 130 mešanih; v Bukovini 18 nemških, 74 rusinskih, 53 rumenskih, 3 madjarske, 64 mešanih; v Dalmaciji 6 italijanskih, 269 hrvatskih. Torej skupno bilo je: 6733 nemških, 4018 čeških, 1364 poljskih, 1611 rusinskih, 496 slovenskih, 863 italijanskih, 306 hrvatskih, 53 rumenskih, 3 magjarske in 492 mešanih šol. Število šol se je v teku jednega leta pomnožilo za 151.

Vkupno učiteljsko osebje na javnih ljudskih šolah je brojilo 52.314 oseb, in sicer 40.704 učiteljev in 11.610 učiteljic. Učiteljsko osebje se je od l. 1882. pomnožilo za 1453 glav.

V naslednjem podajemo še vkupen izkaz o avstrijskem ljudskem šolstvu v šolskem letu 1882/83:

Dežele	Prebivalstvo po ljudski števi dné 31. decembra 1880	Štev. javnih ljudsk. šol		Število privatnih šol	Učiteljsko osebje na javnih ljudskih šolah			Število za šolo godnih otrok	Število učencev na javnih mešanskih in ljudskih šolah
		Mešanske šole	Splošne ljudske šole		Vkupno število	učiteljev	učiteljic		
Dolenje Avstrijsko	2,330.621	57	1.323	108	7.193	5.029	2.164	324.421	306.771
Gorenje Avstrijsko	759.620	8	480	35	1.952	1.512	440	107.942	103.162
Šolnograd	163.570	2	156	17	525	424	101	20.366	18.457
Štajerska	1.213.597	4	757	42	2.801	2.206	595	164.258	143.183
Koroška	348.730	2	342	11	954	811	143	45.949	42.405
Krajska	481.243	1	268	11	769	602	167	54.095	43.050
Trst	144.844	4	32	17	214	106	108	18.413	12.895
Goriška in Gradiška	211.084	—	144	10	546	421	125	33.358	24.998
Istra	292.006	1	126	4	463	357	106	27.844	20.043
Tirolska	805.176	2	1.523	48	4.037	2.895	1.142	114.307	103.903
Predarelska	107.373	1	192	10	580	401	179	16.039	15.171
Česka	5,560.819	171	4.413	292	16.666	13.319	3.347	926.532	884.015
Moravska	2,153.407	46	1.996	70	5.500	4.851	649	364.326	337.684
Šlezija	565.474	4	463	43	1.265	1.027	238	90.666	80.719
Galicija	5,958.907	15	2.924	187	7.611	5.690	1.921	709.941	383.480
Bukovina	571.671	1	211	14	579	503	76	69.148	21.169
Dalmacija	476.101	5	270	25	659	550	109	23.841	16.624
Vkup	22,144.244	324	15.620	944	52.314	40.704	11.610	3,111.486	2,557.747

Dopisi.

Od sv. Jurja na Tabornu. „Savinjsko učiteljsko društvo“, imelo je dne 16. julija 1885 svoj redni občni zbor, kojega so se udeležili malo ne vsi pravi in trije podporni udje. Gospod predsednik S. Meglič otvori zborovanje s srčnim pozdravom do navzočih častitih soudov, ter omenja, da so razne ovire redni občni zbor letos nekoliko zakasnila, kar naj gospodje soudje blagovolijo spregledati. Potem predstavi novega souda gosp. Ant. Farčnika, nadučitelja iz Polzele, proseč ga, naj bi tudi on se trdno oklenil našega društva ter pomagal v prospeh učiteljstva in šolstva sploh delovati.

Zapisnik zadnjega zborovanja se prebere in brez ugovora odobri. Gosp. predsednik prebere dva došla mu dopisa, katera pa nista nikake važnosti in se torej brez debate vzameta na znanje.

Društveni tajnik Fr. Šorn poroča potem o delovanju društva v preteklem društvenem letu, gospod blagajnik Jos. Vidic pa položi društveni račun, ki se brez ugovora odobri. — Pri volitvi, ki je na to sledila, izvoljen je bil zopet ves dosedanji odbor.

Gospod S. Meglič imel je potem jako temeljit in podučljiv govor o pivu, to je o predmetu, ki je za naše kraje in osobito za savinjsko dolino posebne važnosti zaradi hmeljarstva, ki se v vedno večej meri med našimi poljedelci prideluje in utegne čez nekaj let gmotno stanje našega kmeta znatno izboljšati. V podrobnosti tega zanimivega predavanja se sicer ne bomo spuščali, a želeli bi, da g. poročevalec taisto v „Potopniku“ objavi.*)

Sklene se, da bode društvo zaradi okrajnih učiteljskih konferenc in obilega dela ob konci šolskega leta zopet zborovalo še le meseca oktobra v Braslovčah. — Da se tedaj po počitnicah zopet snidemo z novimi močmi in polnoštevilo! Š.

Iz ptujskega okraja. Dne 9. julija t. l. se je vršila v Ptujnu okrajna učit. konferenca za ptujski okraj v narodni okoliški šoli, koje se je udeležilo 7 učiteljic in 51 učiteljev. — Predsedoval je g. e. kr. nadzornik J. Raner, ki je si izvolil za namestnika g. ravnatelja Ferk-a. Zapisnikarjema sta bila na predlog g. Suharja enoglasno izvoljena gg. Heric in Weinhardt.

Naprvo se prečitajo šolske postave, ki so bile v pretečenem šolskem letu razglašene in naznanijo določbe o lanskim konferenci. — V svojih opazkah omeni g. predsednik, da je stanje ljudskih šol v našem okraju v obče povoljno. Posebno opozoruje učiteljstvo na §§ 13, 20 in 24 šolskih postav, dalje naj učitelj pri vzgoji le upliva na sree in goji posebno ljubezen do očetnjave in naroda. — Za naročitev priporoča sledeče knjige: a) Slovstvena zgodovina v slov. ljudski šoli od Lebana; b) Mali računar. Navod za učitelje od Somer-a v Celovcu; c) Heimatkunde von Sigmund Leyfert, Graz; d) Der Schulgarten od g. prof. Mell-a in e) Učiteljske časnike.

O prvem vprašanju: „Kako in pri katerej priložnosti se ima šolska mladež o varstvu živali in nasadov poučiti?“ poroča od skupščine izvoljen g. Vanda, podučitelj okoliške šole, precej obširno. — Kratke dostavke izprožita g. nadučitelj Serajnik in č. g. predsednik. K temu predmetu so stavili teze gg. Ferk, Možina, Šijanec in Porekar, ki so bile vse sprejete. — Tukaj je skupščina tudi enoglasno sklenila, graško društvo za varstvo živali prositi, naj izda one zapovedi za mladež tudi v slovenskem jeziku.

O točki „Razvrstitev učne tvarine iz realij na ljudskih šolah“ poročevala sta vsled sklepa stalnega odbora gg. Kaykler in Robič; prvi o razdelitvi učnega

*) Radi sprejmemo.

gradiva iz prirodopisa in prirodošlovja, drugi o zgodovini in zemljepisu. Poročevalca sta svoje podrobne učne načrte osnovala na podlogi zakonskih določeb glede pouka realij v ljudskih šolah, na podstavi pregledanih učnih načrtov in vseh četirih slovenskih beril za ljudske šole.

Tvarina se je razdelila po kategorijah šol in razredih oziroma oddelkih in šolskih letih tako, da je določeno za vsaki oddelek primerno število učnih slik in v oddelkih obstoječih iz več šolskih let, so se priredili tečaji (turnusi), da se učenci vsako leto kaj novega učé. Debata o tej točki je bila jako živahna osobito pri razvrstitvi učne tvarine za nazorni nauk zanimiva! v ostalem pa so bili predlogi poročevalcev sprejeti. Obravnava obeh je bila jako obširna.

Na to sledi poročilo stalnega odbora o osnovnem načrtu za domovino-slovje celega ptujskega okraja. Sklenilo se je, v teku leta pole vprašanj dotičnim šolskim vodstvom za izpolnitev odposlati. — Po poročilu knjižničnega odseka sledila je volitev stalnega odbora, v kojega so bili zvoljeni: gg. Ferk, Kaukler, Robič, Romih, Suhar in Šijanec.

Konečno opominja g. predsednik navzoče k vstrajnemu in vestnemu delovanju, svari, kažoč na baš izdani ukaz ministra za uk in bogočastje učitelje ne se v politične reči mešati, ter se zahvali poročevalcem in zapisnikarjema za trud, zakliče s skupščino trikratno „živijo“ presvitlemu cesarju in sklene konferenco, ki je nad 6 ur trajala!

Posebno omeniti je izpostavljenih pisank in risank Št. Ivanske šole na Dr. polju, nad katerimi smo se, kar se tiče lepote tvarine in snažnosti vsi čudili. Čestitalo se je na učiteljstvo posebno navzočemu g. J. Hrastniku. — Omeniti je, da se je obravnavalo največ v slovenskem jeziku.

Umirovljen zapisnikar.

Iz Novega mesta. (Novomeška učiteljska skupščina.) Dne 2. julija 1885 se je vršila v tukajšni deklški šoli letošnja uradna učiteljska konferenca, pri kateri so bili razun bolnega g. Šmorancarja vsi učitelji in učiteljice tega okraja navzoči.

Skupščino otvori g. predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik J. Lapajne ob 9. uri dopoldne, s primernim nagovorom do zbranega učiteljstva ter izvoli svojim namestnikom g. Janeza Novak-a iz Šmihela. Zapisnikarjema volita se: g. V. Zaverl iz Podgrada in Stanko Novak iz Čateža.

Potem poroča gosp. nadzornik o stanju šolstva v tem okraju, in meni med drugim, da se je šolstvo od lani zdatno izboljšalo in še vedno napreduje, kar ga jako veseli. Kujige šolske, uradni spisi itd., bili so v obče v redu. Disciplina izborna. Šolski vrti izgladni. — Ko so se še prečitali nekateri ukazi višjih šolsk. oblastij, prestopilo se je k bližnji točki dnevnega reda:

Praktični poskus iz zemljepisja in zgodovine. G. predsednik predlaga, da naj se za to točko trije referenti oglasijo. Odloči pa naj žreb ali volitev z listeki.

Voljeni so bili po listekih in sicer: gosp. Florentin z 18 glasi za nižjo stopnjo; g. Kmet z 8 glasi, za srednjo in g. Rihteršic z 7 glasi za višjo stopnjo.

Gosp. referenti so svoje naloge dobro rešili in jih je zlasti g. predsednik v obče pohvalil.

Iz poročila knjižničnega odbora povzamemo, da je imela knjižnica dohodkov 101 fl. 72 kr. in stroškov 80 fl. 26 kr.

G. nadzornik se hvalno izraža, da se knjižnično poročilo tiska, in da se dobre knjige naročajo. V kratkem se bode izdal tudi opis okr. glavarstva Novomeškega. — Za pregledovanje računov meni skupščina da ni treba pregledovalcev. V pregled naj se da c. k. okr. šols. svetu.

Volitvi v stalni in knjižnični odbor ste se vršile per acclamationem in so vsi stari odborniki zopet voljeni.

Predlogi: G. Pirnat predlaga, da bi okr. šols. svet, šolsko vodstvo podpiral, ker ga krajni šolski svet neče. Pravi da krajni šolski svet zanemarja njega se tikajočih reči, bodisi gledé računov, bodisi glede šols. obiskovanja. — G. Šarec gorko podpira stavljeni predlog. — G. Pirnat priporoča, da naj šols. vodstvo podpira okrajni šolski svet gledé rednega šolskega obiskovanja. — G. nadzornik obžaluje, da se nekateri krajni šols. sveti ne brigajo veliko za šolo, a priporoča učiteljstvu naj ono gleda krajni šolski svet na svojo stran dobiti. Dobra beseda, dobro mesto najde. V posebnih slučajih naj se pa šolsko vodstvo obrača do g. nadzornika ali okr. šolsk. sveta. Naprosi naj se tudi g. okr. glavar, da bi naklonil krajni šolski svet na učiteljsko stran.

Predlog g. Pirnata se v obče odobrava. Predlaga se še tudi gledé opravičnih doklad za učitelje na enorazrednicah, gledé starostnih doklad in umirovljenja. A g. predsednik meni, da okr. šolsk. konferencija ni kompetentna v teh rečeh razločevati; naprosi naj pa se kaki deželni poslanec, da bi to prošnjo na višjem mestu predlagal.

Gledé premembe o šolskih počitnicah pa je večina zato, da se šola sklene koncem julija. Letos mora ostati pri starem.

Konferencija se sklene. — G. predsednik se spominja našega presvitlega cesarja kot največega podpiralca in pospeševalca ljudskih šol, in skupščina zakliče trikrat „živijo“. Ravno tako pozdravi tudi g. okr. glavarja kot njega namestnika. S cesarsko pesmijo se konča skupščina.

— 239 —

Novice in razne stvari.

[Iz c. kr. štaj. dež. šolk. sveta.] V seji 16. dne julija t. l. vzel je dež. š. svet nadz. poročila o lj. šolah šolsk. okraja Kirchbach in o gradškem dekl. liceju na znanje in je odobril predloge, ki so se stavili na podlagi teh poročil, je poročal vis. c. kr. nauč. ministerstvu gledé nameščenja ravnatelja na zadnjič imenovanem zavodu, je rešil prošnje za olajšanje pri šolsk. obiskovanju in za priznanje starostn. doklad, je dovolil, da smejo od 1. nov. t. l. naprej na večrazrednicah pobotnice prov. učiteljskega osebja in učiteljic ročnih del vidirati šolski vodji, je — reševaje dve vlogi, naj bi se prepovedala udeležitev šolskih otrok pri javnih gledališnih predstavah — zavrnil na itak obstoječo prepoved in na dotično minist. naredbo, je dovolil, da ostane na gradšk. lj. šolah še na dalje 15 paralelk in da se razširijo šole na Hum-u, v Razvanju v dvorazrednice pri sv. Tomažu, v Svetjem (Ormuž) in pri sv. Rupertu (Št. Lenart) pa v trirazrednice. — Nadučitelj Balthas. Höller in učit. Karl Knittelfelder sta se prestavila v stalni pokoj. — Na ljudsk. šolah so se namestili: nadučiteljem: Alojzij Holzer na deški šoli v Köflach-u; učiteljem: Anton Wilfinger v Oberaich-u, Mart. Majcen v Brežicah, Matija Šmid v Podgorju, Sim. Volc v Razvaldu, Mihael Krenn na deški šoli v Köflahu; kot učiteljica: Adela Hanschl na dekl. šoli v Eisenerz-u; podučiteljem: Ant. Lex v Neubergu in Adolf Reisner na deški šoli v Eisenerz-u; kot podučiteljica: Maria Schuller v Velenju.

[C. kr. dež. šolski svet] je ustanovil za okrožje mariborskega okr. glavarstva mesto stalnega pomožnega učitelja s sedežem v Mariboru.

[Gosp. prof. dr. vitez Miklošič] dobil je povodom svojega umirovljenja red železne krone druge vrste.

[Kasirane računske in druge zvezke in ravno take šolske ploščice] je gosp. naučni minister vsled pred kratkim objavljenega ukaza za šolsko rabo prepovedal, ker so očem škodljivi.

[Okrajna učiteljska konferenca] za slovenjigraški, marenberški in šoštanjski okraj vršila se bude dne 5. septembra v Slovenjgradcu s tem le vspešnim: 1. Volitev dveh zapisnikarjev. 2. Nasveti o podaljšanju dnevnega reda. 3. Poročilo nadzornikovo. 4. Podrobni učni načrti. Poročevalci: za enorazrednice gosp. Tomaž Kunstič; za dvorazrednice g. Leopold Potočnik; za trirazrednice g. Fran Hernaus; za četirirazrednice g. Josip Barle. 5. Katera so glavna vodila нравne vzgoje in kako se dajo v ljudski šoli uporabiti. Poročevalec se od zbora odloči. 6. Račun književnega odseka. 7. Volitev. 8. Nasveti. Zborovanje se prične točno ob 9. uri v šolskem poslopju.

[V novi odbor [ptujskega učiteljskega društva] bili so jednoglasno voljeni: gg. Franjo Žiher predsednikom, Tomaž Romih podpredsednikom, Boštjan Kranjc denarničarjem, Janez Kavkler knjižničarjem; Možina Janez, Serajnik Domicijan in Šijanec Franjo, odborniki; Kolarič Matija in Porekar Tone zapisnikarjema. Društvo ima mej udi 38 učiteljev in vsestransko dobro napreduje.

[Družba sv. Mohora] od leta do leta lepše napreduje. Proti lanskemu letu šteje letos za 1055 udov več. Vpisanih je namreč letos dosmrtnih in letnih udov vkup 29.557, kateri se na posamezne škofije tako-le razdelé: Goriška 4189, Krška 2765, Lavantinska 9051, Ljubljanska 11.078, Tržaška 1571, Sekovska 238, Zagrebačka 203, Poreška 63, Videmska 90, Razni kraji 51, Somboteljska 157 in Senjska 110, tedaj skup 29.557 udov.

[II. mestna peterorazredna deška ljudska šola v Ljubljani] izdala je za ravno preteklo šolsko leto svoje letno poročilo. Na tem zavodu bili so koncem leta 703 učenci in dasi ima vsak razred po dva oddelka, je vendar v posamičnih oddelkih po 68 do 95 učencev. S to šolo združena je tudi pripravljavnica za obrtniško šolo, ki broji v 2 razredih 100 učencev in ekskurendna šola na Mahu, ki broji v treh razredih 82 učencev in učenk. Po narodnosti bilo je na tej šoli 706 Slovencev, 45 Nemcev, prav pridno je šolo obiskovalo 681 učencev, za bližnji višji razred sposobnih bilo je 452, vso šolnino plačevalo je 169, pol šolnine 107, oproščenih bilo je 474 učencev.

[Strela v šoli.] 14. m. m. je v pruski vasi Petrkovic, blizu avstrijske meje, mej popoludanskim poukom strela udarila v šolsko poslopje, ubila učiteljsko dekle, strašno omalila in ohromila učitelja in štiri šolarje več ali manj težko ranila. Šola je do tal pogorela.

[Društvo za varstvo otrok.] Pred desetimi leti ustanovilo se je bilo v Ameriki, in sicer v New-Yorku, prvo društvo za varstvo otrok. Tam nahajalo se je namreč zelo pogostoma, da so starši s svojimi otroci grdo in neusmiljeno ravnali. Uže v otroških letih podili so jih na ulice, da so tam beračili. Če niso zvečer dosti domov prinesli, bili so neusmiljeno tepeni. Nekoliko odraščeni morali so tudi po gostilnah in kavarnah hoditi ter na ta ali oni način producirati se. Da so ti revčki na ta način kmalu spoznali življenja najgršjo stran in da so moralno uže v mladih letih globoko pali, je lahko umevno. Zaradi tega množilo se je tudi od leta do leta število mladostnih kaznjencev. Da bi se temu v okom prišlo, ustanovilo se je gori omenjeno društvo in vspeh, ki ga je imelo, je jako lep. V prejšnjih letih kaznovalo se je zaradi

raznih prestopkov povprečno na leto po 942 dečkov in 207 deklic, a leta 1884 skrčilo se je to število na 443 dečkov in 103 deklice. Ta vspeh priznaval se je tudi drugje in v Zjedinjenih državah deluje z enakim namenom sedaj uže 56 društev. A tudi v Evropi so začeli posnemati Amerikance. Tako štejejo sedaj na Angleškem 5 takih društev, na Francoskem 11 in nekoliko se jih nahaja tudi na Laškem in Španskem.

Spremembe pri učiteljstvu.

Gosp. Ivan Karba, prov. učitelj pri sv. Križu poleg Ljutomera, gosp. Fortunat Sadú, zač. učitelj pri sv. Jurju na Ščavnici in gospod Ant. Zabukošek, zač. podučitelj v Braslovčah so postali na svojih mestih definitivni. — Gosp. Matija Heric, podučitelj na Ptujski gori in gosp. Anton Hofbauer, poduč. v Vojniku postala sta učitelja in sicer prvi v Cirkovcih, drugi pa v Vozenice. — Gosp. Anton Stibler, def. poduč. pri sv. Magdalení je premeščen na deško šolo v Mariboru. — Gosp. Mart. Majcen podučitelj na Dobrni gre za učitelja v Brežice; gspđna. Maria Schuller, podučiteljica na Paki pa pride v Velenje. — Gosp. Matija Šmid, podučitelj v Slivnici blizu Celja dobil je učiteljsko službo v Podgorju; gosp. Simon Volc, učitelj v Dobjem pa pride v Razbor. — Gosp. Martin Dernjač, nadučitelj v spodn. Polskavi stopi v stalni pokoj, gosp. Jože Tribnik, nadučitelj v Slivnici pri Mariboru pa je umrl. N. v m. p.! — Kot učiteljice ročnih del so postale namesčene: gspđna. Hermína Omulec za šoli ptujske okolice in Hajdin, gspđna. Maria Flis pa za šoli v Hrastniku in Dolu. — Učiteljica ročnih del na šolah št. Martin in Vurberg gospodična Maria Majcen se je službi odpovedala. —

NATEČAJ.

Na ljudski šoli v Braslovčah se mesto učiteljice ročnih del z nagrado 140 gid. na leto pri dolžnosti skozi 10 mesecev po 9 ur na teden podučevati v zopetno umeščenju razpisuje.

Prositeljice za to mesto naj svoje redno inštruirane prošnje z dokazom, da so formalno usposobljene podučevati v tej stroki, vložijo predpisanim potom do 15. avgusta t. l. pri krajnem šolskem svetu v Braslovčah.

Okr. šolski svet na Vranskem, dne 20. julija 1885.

Štev. 448.

Učiteljski službi

na dveh trirazrednicah z dohodki po IV. plačilnem razredu se umeščate, in sicer na Svetjem (Allerheiligen bei Friedau) začasno, pri sv. Tomažu pa stalno.

Prošnje se naj postavnim potom do konca avgusta t. l. dpošljejo na dotični krajni šolski svet.

Okrajni šolski svet v Ormožu, dne 31. julija 1885.

Uradni vodja kot predsednik: *Arailza.*

Štev. 426.

Podučiteljska služba.

Na dvorazrednici na Humu (Kulmburg) poleg Ormuža se umešča novo zistemovana provizorična služba podučitelja po IV. plačilnem razredu in s prostim stanovanjem v novem šolskem poslopju.

Prošnje naj se do konca avgusta pošljejo krajnemu šolskemu svetu na Humu (Kulmburg) pošta Ormuž.

Okrajni šolski svet v Ormužu, dne 22. junija 1885.

Uradni voditelj kot predsednik: *Arailzu.*